

University of Groningen

Openlegging en overlegging van boekhouding

Rutgers, Johannes

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1949

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Rutgers, J. (1949). *Openlegging en overlegging van boekhouding: eenige aantekeningen bij den tweeden titel van het wetboek van koophandel en daarmede in verband staande bepalingen van privaat- en publiekrechtelijken aard*. W.E.J. Tjeenk Willink.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

INLEIDING.

"A knowledge of the theory and practice of accounts is an important part of the education of every man."
Hamilton and Ball in "Bookkeeping".

Het is zeker nuttig dat men eenig idee van boekhouden heeft, hoort men vaak zeggen. Dit geldt ook voor juristen. Dat kennis van de theorie en de practijk van het boekhouden een „important part of the education of every man” zou moeten zijn is ook mijn meening; in het bijzonder voor ontwikkelde menschen.

De oorsprong van het boekhouden kan men zien als een gevolg van de ontwikkeling van het maatschappelijk leven; een sterke stimulans vormde de credietgeving.

De vorming van Staten of overheden, waardoor het noodig werd belastingen op te leggen, heeft boekhouden mede noodig gemaakt. Zij aan wie de inning van deze belastingen was opgedragen, moesten daarvan rekening en verantwoording doen.

De betaling der belastingen geschiedde aanvankelijk in natura, hetgeen de "boekhouding" niet eenvoudig maakte.

Een behoorlijke vorm van boekhouden werd eerst mogelijk, nadat een zeker monetair systeem was aanvaard, waardoor zich alles in bepaalde munteenheden liet uitdrukken.

De boekhouding — resultaat van het boekhouden — heeft sinds lange tijden de belangstelling van den wetgever gehad. Bij de Babyloniërs vindt men reeds bepalingen over de boekhouding in de wetten van Hammoerabi, 2285—2242 v. Chr.¹⁾,

¹ In de artikelen 100—107 vindt men bepalingen omtrent den handel; art. 104 vermeldt het geven van rekening en verantwoording, terwijl art. 105 een bepaling inhoudt over het niet-boeken van een post. Zie over de wetgeving van Hammoerabi: *Memoires de la Délégation en Perse*, deel IV, blz. 11 e.v. Parijs, 1902, A. F. Harper, *The Code of Hammurabi*, Chicago 1904, C. H. W. Johns, *Babylonian and Assyrian Laws, Contracts and Letters*, Edinburg 1904, blz. 44 e.v. J. Kohler und F. E. Peiser, *Hammurabis Gesetz*, Bd. I-IV, Leipzig 1904—1910, Bd. I, bl. 30 e.v.

in het Romeinsche recht ontmoeten wij het kladboek (*adversaria*), waarin naar tijdsorde alle handelingen werden opgeteekend, en het kasboek (*codex accepti et expensi*)¹).

Als belangrijk voor onze huidige wetgeving voor dit onderwerp mogen gelden de bepalingen van de *Ordonnance du Commerce* (1673) en van den *Code Commerce* (1807).

De belangstelling van den wetgever kan zich daarbij richten op den vorm, waarin de boeken moeten worden gehouden met nauwkeurige vermelding van de formaliteiten, welke een "koopman" ten behoeve van zijn boekhouding heeft te vervullen. Bepalingen omtrent de gevolgen van het niet-nakomen dezer voorschriften mogen dan niet ontbreken.

De wetgever kan den "koopman" ook vrijlaten in den vorm en de inrichting van zijn boekhouding.

Overwogen moet bij dit alles, of de verplichting tot boekhouden aan *iedereen* "koopman" moet worden opgelegd, of dat men die verplichting afhankelijk zal stellen van het voldoen aan zekere voorwaarden, zooals omvang van het bedrijf, toekennen van een (handels)vergunning, ingeschreven zijn bij een handelsregister of eenig ander kenmerk.

Voor het invoeren van de "boekhoudverplichting" worden verschillende motieven genoemd. Belangrijk is steeds geweest de bescherming van crediteuren. Met behulp van zijn boekhouding moest de gefailleerde aannemelijk maken, dat hij, door oorzaken buiten zijn schuld in betalingsmoeilijkheden was geraakt; kon hij dit niet dan was hij een "bankbreukige", die kon worden vervolgd. Deze sanctie werd weinig of niet toegepast, waardoor haar beteekenis, n.l. dwingen tot het juist en overeenkomstig de wettelijke voorschriften aanhouden van een boekhouding, sterk afnam.

Dat een behoorlijke boekhouding in een goed geleid bedrijf onmisbaar is geworden, zal wel niet worden betwist. Niet allereerst omdat de koopman elk oogenblik den stand zijner schulden moet weten en of zijn crediteuren gevaar lopen, zooals de wetgever wilde. Maar om het bedrijf goed te kunnen leiden moet de ondernemer over talrijke gegevens kunnen

¹ Zie R. Beigel, *Rechnungswesen und Buchführung der Römer*, Karlsruhe 1904, Dilluray, *Chapters in the history of bookkeeping, accountancy and commercial arithmetic*, Glasgow 1930, blz. 130 e.v. M. Tullius Cicero, *Oratio pro Q. Roscio Comoedo*, Cap. I—III, en *Digesten*, II, 13. "De edendo"; voor de boekhoudkundige aanduidingen speciaal *Digesten* II, 13.6.3.

beschikken, teneinde bij veranderde omstandigheden onmiddellijk maatregelen te kunnen treffen. Die gegevens dienen aan de boekhouding te kunnen worden ontleend.

Voor hen, die beheer voor anderen voeren, is de boekhouding het middel om tot rekening en verantwoording te komen.

Ten behoeve van de kooplieden werden ook bepalingen omtrent de bewijskracht hunner boeken opgenomen. Daartoe gaf de uitbreiding van de crediet-transacties aanleiding, maar ook de omstandigheid, dat het bij het steeds sneller wordende verkeer niet meer mogelijk was van elke transactie een schriftelijke acte op te maken of zich van een ander bewijsmiddel te voorzien.

Die bewijsregeling is in onderscheiden landen verschillend geregeld; naast de verplichte bewijskracht van de volgens de voorschriften der wet gehouden boekhouding werd ook de regeling aangetroffen, dat de toelating van de boekhouding als bewijsmiddel geheel aan het oordeel van den rechter werd overgelaten. In den loop der tijden werden regelingen omtrent verplicht bewijs soms vervangen door een regeling, waarbij de vrije bewijsleer gold.

Met de bewijsregeling hing als regel samen, dat de koopman verplicht was zijn boekhouding in een geschil voor den rechter open te leggen, zelfs al zou hij daardoor bewijs tegen zichzelf leveren. Ook de tegenpartij krijgt wel recht van inzage of om een uittreksel te nemen van de boekhouding, zij het beperkt tot het punt van geschil.

De wetgever heeft ook aandacht geschonken aan de omstandigheid, dat er verschillende belanghebbenden bij een boekhouding kunnen zijn. Daartoe moest dienen de regeling van de overlegging van de boekhouding.

De overlegging is voor fiscale doeleinden nog weer afzonderlijk geregeld.

In de hierna volgende aantekeningen wordt, met den tweeden titel van het Wetboek van Koophandel "van boekhouding" als uitgangspunt, een poging ondernomen van het vraagstuk van de boekhouding enkele zijden te belichten.

De hoofdstukken I—IV bevatten voornamelijk aantekeningen van boekhoudtechnischen aard. In de hoofdstukken V—VII wordt de aandacht gevraagd voor de bepalingen van art. 6 K, terwijl de hoofdstukken VIII en IX aantekeningen

bevatten over de boekhouding als bewijsmiddel, over de openlegging en de overlegging.

Meer dan eens gaf het onderwerp aanleiding een (vluchtigen) blik te werpen op het terrein buiten het Wetboek van Koophandel.